

Sebastian Wirdig Matthias Tiling

Dissertatio Medica Scorbuti Theoria Et Therapia

Rostochii: Kilius, 1658

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn730121739>

Druck Freier Zugang

Inaes: Sebastian Wirdig

Respr.: Matthias Tilingius

R. M. med. v. 20. 2. 1658

62

DISSERTATIO MEDICA
DE

SCORBUTI THEORIA ET THERAPIA,

Quam

Divinâ Annuente Gratiâ

Auctoritate & Consensu amplissimæ Facultatis
Medicæ in Illustri & antiqua Rosarum Academia,

PRÆSIDE

VIRO *Excellentissimo & Experientissimo,*

DN. SEBASTIANO **WIKING**,

Med. ac Phil. Doctore celeberrimo, hujusq; Facul-
tatis Professore ordinario, p. t. DECANO spectabili,

Domino Præceptore, Evergetâ & Promotore suo
omnem ætatem colendo,

Publicæ Philiatorum ventilationi

in

Acroaterio Majori

exponit

A U T O R

MATTHIAS TILINGIUS,

Jheverâ-Frisius.

Ad diem 20 Februarii.

ROSTOCHII, Typis Hæredum NICOLAI KILII,
Acad. Typ. ANNO M. DC. LVIII,

65

EXERCITATIO MEDICA

ROBERTI
THEORICA ET
THERAPIA

Divina Augustini Graevii

MATTHIAS FRIEDRICH

Θεὸς μεγάλῳ ἔχητι!

DE
SCORBUTI THEORIA
ET THERAPIA.
DISSERTATIO I.

Quemadmodum temperantia fundamentum est vitæ & mater sanitatis: ita in-temperantia morborum plurimorum, mortisque non raro existit occasio. Plures crapula & luxus homines, quam mors naturalis perdidit. Occidunt se ipsos, & αὐτόχειρες sunt: quamq; benigna parens natura satis longam dederat vitam, propriâ culpâ præcidunt. Sapienter admodum monet sanctissimus morum emendator Syracides: Vide, ne moriaris tempore non tuo. Enimvero dum inordinate vivimus, humor radicalis suffocatur, absentitur ocyus, calor ingenitus properiter extinguitur, in quibus deabus rebus vitæ salus fundata est. Hinc Hippocrate olim quasi extripode dixisse legimus l. 4. de morb. Et οὐδ' ἔρω-

πὸ ὀλίγα ἐδίει, καὶ ὀλίγα πίει, ἐδεμίαι τῆτι νῦσον ἐπάγει. Si homo pauca ederet, paucaq; biberet, nullis infestaretur morbis. Et 6. Epidem. comm. 4. text. 22. Ἀσκησις υἱείης ἀκερὴν τροφῆς, ἀκονησίμων. Sanitatis studium est, non fatiari cibo, & impigrum esse ad labores. Ut igitur plures sententiæ nostræ calculi adjiciantur, unicam in presentiarum exemplum in medium projecturi sumus. Podagrâ & chiragrâ raro castrati, vel pueri, ante foeminae coitum, vel mulieres, nisi menstrua suppressa sint, afficiuntur, ut Medicorum maximus, & hujus scientiæ conditor Hippocrates, qui, ut Macrobius scribit, tam fallere, quam falli nescit, Sect. 6. aphor. 29, & maximus maximi Hippocratis æmulator Corn. Celsus lib. 4. c. 24. aff-

A 2

DISSERTATIO

firmarunt. Nunc verò mulieres per sentiscunt ejusmodi dolores, & antequam deficient menses, & cum parce fluunt, & cum medio-criter. Rationem forsan commo-diozem præter intemperantiam (nisi aliquis & aëris inquinamen-tum, & alia τὰ Παινηδύματα ipsi ascribere velit) nemo reddet.

2. Intemperantiam v. omnes morbi tanquam proliferam mor-boram matrem non agnoscunt, quippe dantur multi, quorum se-mina & rudimenta nobis inhæ-rent, & à paterno semine & lan-guine materno in nos propagan-tur; parentibus enim liberi succe-dunt non minus morborum, quam possessionum hæredes, ut cum di-vino nostro Fernelio lib. 1. pathol. c. 11. loquamur. Futuræ sanitatis fundamentum in conceptione & semine parentum consistere statu-ir celeberrimus Sennertus lib. 4. Instit. Med. part. 2. c. 2. ideoq; ut elegantissimus Fernelius lib. 1. pa-thol. c. 1. scribit, si agricolæ semen-tem facturi, purum & foetum se-men seligunt, experti, frugem ma-lam è marcido percipi: quanto di-ligentius, id in procreandis liberis observandum.

3. Morbi ex vitiis & erroribus quotidianis circa cibum potumq; commissis, annuente nonnunquam aëris dispositione incōmoda, pro-

gnascentes, secundum Galenum in præfat. lib. 1. Epid. & B. Jac. Fa-bricium in dissertat. de Nov-antiq. capitis morbi. & dolor. th 3. 4. p. 2. in communes πῦρρῶν καὶ πῦρρῶν δημῶν Græcis dictos, vel ἀροεθ-δαι disperlos seu privatos dispe-scuntur. Hi in diversis homini-bus dilpari specie passim & spar-sim grassantur, & unumquemque privatim, non universam plebem infestant, ac quovis anni tempore, nunc hos, modo illos adfligunt; quo recensentur pleuritis, peri-pneumonia, pthisis, nephritis, & id genus alii morbi. Illi univër-sales etiam dicuntur, quòd absq; de-lectu universum quasi genus hu-manū eodem tempore corripunt.

4. Hi rursus dividuntur in ἐνδημῶν & Παινημῶν. Endemiā nobis vernaculi, connutriti, ordi-narii, patriiq; nominantur, & qua-vis anni tempestate eandem regio-nem aut locum infestant, ac sine ulla intermissione illius incolas affligunt, propter communem & domesticam causam. Hinc & non-nullis Παινημῶν καὶ τοπικῶν regio-nales & locales dicuntur, de qui-bus Hippocrat. noster in lib. de aër. aq. & loc. egit. Ita popularis est Bronchiocele Styriæ asperæ inha-bitantibus: Mediolanensibus Po-dagra; Epilepsia Florentinis; Lues vœnerea

DE SCORBUTO.

venerea Americæ: Maris Balthici, Finnici, & Bothnici sinûs accolis, iisque, qui Germanico Oceano adjacent, Saxonibus, Frisiis, Batavis, totiq; Scaniae, quæ Danos, Norwegos, Svecos complectitur, Scorbustus. Epidemii dicuntur, qui non semper continuoq; sed per intervalla, aliquibus anni temporibus exorti, jam in hac, jam in illa regione grassantur, tandemq; desinunt, & inducias potius, quam firmam perpetuamque pacem mortalibus ægris concedunt; vulgares aliàs & populares nominantur, quòd vulgo & populo quàm maximè sint infesti.

f. Ad proprios morbos, & quidem Epidemiorum classem, nostrum, quem in præsentiarum describere satagim, referimus, Scorbutum, quod regionibus Septentrionalibus, & maris Balthici, Finnici & Bothnici accolis, iisque, qui Germanico oceano, & Saxonie inferiori adjacent, puta Hollandiæ, Selandiæ, Flandriæ, Brabantiae, Islandiæ, Frisiæ, Westphaliæ, Daniæ, Sveciæ, Norwegiæ, & finitimis populis malum sit peculiare, endemium & vernaculum. Ne igitur diutius generalioribus differentiarum morborum recensitionibus & explicationibus immoremur, negotium ipsum aggrediemur. Me prius pleno gradu ad Archia-

trum Cœlestem, humanæ salutis autorem, & conservatorem, confesso, calidis ipsum sollicitans votis, ut calamum meum ita dirigat, quò omnia, quæ in lucem sum protracturus, in summi numinis gloriam, multorumq; hominum incolumitatè excrefcere videantur.

6. De tempore, quo Scorbustus expullulavit, varia disseminantur litigia. Non tamen heri aut ante aliquot septimanas in hanc sese protrudit lucem, sed statim post miserabilem protoplastorum lapsum, eum, cum morborum non sit exitus, peccatum, ut morborum omnium, imò ipsius mortis effectrix, consecutum esse, credimus, monstrante, hoc clarissimè Brunone Seidelio in lib. de morb. incurab. pag. m. 123. 126. & licet non nomine nobis usitato, re tamen ipsâ cognitus, utpote, cum hodiè nulli morbi (semel enim ex pandoræ pixide evolando, uti loquitur Petrus, pro sapiam suam compleverunt) generentur, qui non actu antea extiterint: vel saltem in causarum potestate latuerint, ad occasionem, quâ prorumperent, reservati.

7. Non inutilis & supervacanea hîc est quæstio, an prisca Medicorum ætate, historica Scorbuti cognitio latuerit? Non latuit eos illas illa malorum, & lerna morborum,

DISSERTATIO

borum, sed verum, genuinum & proprium nomen ipsi adscribere nequiverunt.

8. Scorbutus à Marcello, qui Gratiani & Theodosii Imperator. ætate vixit, ut Junius in Nomenclator. refert, salutatur oscedo; non verò istud malum, cujus mentionem facit Gellius lib. 4. c. 20, quò qui laborant, halitus vapores in musculis, masticationi dicitis, & inferiorem maxillam moventibus, hærentes, oris hiatu expellunt; sed ab hoc multis parafangis distat, sicq; nomine saltem, nullo verò modo conveniunt. Subsidia quoq; media & auxilia, quib9 Marcellus c. 11. de Re med. morbosam hanc dispositionem eradicare contendit, non oscitationis vitio, sed Scorbuto, & gingivarum exulcerationi utibilia deprehendimus.

9. Naturæ venator & scrutator ingeniosissimus Plinius, morbi cuiusdã, quem stomacacem & Scelotyrben appellavit, mentionem facit lib. 25. histor. Nat. c. 3. his verbis: *non bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed interim aquarum quoq; & locorum In Germania trans Rhenum. Castris à Germanico Casare promotis, marino tractu fons erat aque dulcis solus, quã potã, intra biennium dentes deciderent, compagesq; in genibus dissolverentur, stom.*

cacem Medici vocarunt & Scelotyrben. Morbum hunc, quem sibi Germanici Cæsaris milites trans Rhenum acquisiverunt, nullum alium, nisi Scorbutum fuisse, sequentibus demonstramus rationibus. 1. Cum his in locis, in quibus Cæsar Germanicus trans Rhenum castra posuit, malum hoc maxime grassetur. 2. Ex victu pravo, ejusq; ex inopia, sæpè varietate, in castris Scorbutum facile contrahere potuerunt. Hinc cum è pravo cibo bonus chylus generari non possit, & errata coctionis primæ non corrigantur in secunda, multi pravi humores in viis primis cumulantur, qui cum chylo ad epar, & hinc in venæ tam portæ, quàm cavæ ramos derivantur, atq; ex ipso chylo pravo pravus sanguis generatur, qui sponte ad corruptionem tendit, tandemq; accedente aëris constitutione incommoda, peculiaris huic morbo *σπῆλον* & occultam corruptionem ac depravationem suscipit. 3. Quod militibus dentes deciderint, compagesq; in genibus dissolutæ sint, in aquæ dulcis potum non immerito causam referimus. Licet n. aqua, quam adhibuerunt, non solum palato, sed & visceribus gratissima fuerit, attamen, propter crassiorem fortasse substantiam, obstructions facile in hepate & liene parere potuit.

DE SCORBUTO.

tuū. 4. Medici latini, & Græcæ linguæ periti, exercitum Romanum sequentes quoniam nomen Scorbutus ipsis non erat obvium, ex symptomatibus, quæ maximè in ore & tibiis apparebant, id finxerunt, & indiderunt, & stomachacem & Scelotyrbem appellârūt. Per Scelotyrbem v. hic non intelligimus istum morbum, quem Galenus in Definit. Med. describit, qui paralyticos species est, & quem Joh. Langius lib. 1. epist. 42. crurum enervationem nominat.

10. Aretæus de morb. diutur. signis & causis lib. 1. c. 15. Ictericum nigrum eundem cum morbo Scorbuto habuit. Sicuti in ictero humor biliosus per totam corporis æconomiam diffunditur: ita in ictero nigro totius corporis color in nigredinem mutatur, quam effusionem maximè in oculis animadvertimus, nullas verò maculas hinc inde spargi videmus. In Scorbuto quidem color cutis aliquo modo mutatur, verum non ita insigniter præcipue in oculis, ut in ictero nigro, sed potius maculæ quædam hinc inde in cruribus dorso & brachiis efflorescentes se præbent. Verum enim vero quatenus à nigro & melancholico humore, qui in totius corporis structuram in Scorbuticis diffunditur, universi corporis color in nigrum muta-

tur, non aliter ac in iis, qui aliàs ictero nigro tentantur, egregiam Scorbutus cum ictero nigro convenientiam obtinet, ut quoq; Sennerius lib. 3. prax. Med. part. 5. sect. 2. c. 1. p. 544. censet.

ii. Non sub magnis tantum lientibus in sin lib. 2. prorrh. sed lib. quoq; de affect. intern. text. 137. summus medendi dictator Hippocrates, dum Είλεον ἀμαρτῶν delineat, ipsum Scorbutum egregiè exposuisse videtur, hisce logis: *Morbis per autumnum incipit, in eoque hæc accidunt: ex ore malè olet à dentibus, & ab in gingivæ abscedunt, & ex naribus sanguis fluit; interdum v. in cruribus ulcera erumpunt, & alia sanescunt, alia emergunt, & color niger fit, & cutis tenuis.* Attamen text. 138. hæc verba in fonte Græco addita legimus. *ὡς εἰσφαιτῆν ἢ πάλαι ποτέον πρὸς ἴμωσ, quod sic vertitur, ad deambulandum & laborandum promptus. Cum v. hæc duo symptomata scorbuticis minimè competant (ii n., qui scorbuto affliguntur, innumeraq; ulcera in cruribus habent ad ambulandum & laborandum minus prompti atq; alacres esse possunt) particulam & typographorum negligentia ex fonte Græco deletam esse, credimus; præcipue, quoniam nomen Ilei huic affectui tam appositè*

DISSERTATIO

positè convenit, atq; Schörbuick.
Et licet affectus iliacus potissimum
intestinatorum tenuium dispositio-
nem præternaturalem innuat;
nonnunquam tamen apud Hippo-
crat. & Galen. de doloribus & tor-
minibus, quæ in ventre, & secun-
dum hypochondria sese exhibent,
accipitur, ut lib. 3. Epid. Comm. 2.
t. 6. & sect. 3. apher. 22. Et de sympt.
differ. c. 4. Αἷμα πῆγης vero ab
αἱματέω cruento vel sanguine
profliuo derivatur, quod nimirum
gingivæ sint cruentæ, & ulcera co-
pioso sanguine scatentia interdum
in cruribus excitantur.

12. Medicorum lucerna Gale-
nus lib. 2. de natur. hum. Comm.
in apher. 9. optime scorbutum his
describit verbis: *Qui in Oeno, ur-
gente fame, vescebantur leguminib9,
cruribus vacillabant; qui v. erva ede-
bant, horum genua dolor infestabat.*
Et Paulus Aegineta lib. 3. c. 49. ait;
*his, quibus lien induruit, os graveolens
fieri, gingivas corrodì, & ulcera in
cruribus cicatricem non admittentia
excitari scribit.*

13. Ordine ergò, ceu filo Ariad-
neo, ducti, ad ὀνοματολογία nos
recipimus, circa quam meritò at-
tendimus, quod Galenus monet
lib. 7. method. Med. c. 5. principiu
in omni disputatione & re est
nomen, quò, ut Aristot. Autor est
A. prior. c. 1., non rectè evoluto, aut

minus perspecto, ἕδεις ὀρθῶς δι-
δάσκων δύνα), nemo rectè do-
cere potest. Qui enim nomina,
ut cum Platone in Cratyl. loqua-
mur, cognoscet, res ipsas quoque
agnoscet.

14. Si totam morborum gregem
pervolamus, nullum, qui majorem
morborum & symptomatum fer-
raginem in se contineat, morbum,
præter Scorbutum reperiemus. Et
propterea cum πλύμορφον habe-
at faciem, & ea pluribus, iisque di-
versi generis, morbis, partes diver-
sas occupantibus, constat, πλύμο-
μον quoq; & πλύμορφον nomen
adeptus est Scorbutus, vel Schor-
butus. Mutuum hoc nomen à
Saxoniz inferioris incolis sumptū
est, qui nominant eum Schörbeck/
vel Schorbock: Belgis Schürbuick/
à cruciatibus & torminibus ven-
trem dilancinantibus. Quia tamen
non venter solum, sed partes etiam
aliæ in eo gravatür, ab iis alia quoq;
nomina sortitus est, & Schur-
mundi/Danis Schörbeck ab oris e-
rosione, vacillantibus dentibus, &
sæpè exulceratis gingivis insigni-
tur; item Blauschunt q. s. Blau-
schiff à puniceis maculis, & Schur-
bettin à langvidis cruribus appella-
tur. Nonnullis gingi pedium à læ-
sis gingivis & pedibus, vel gingi
brachium, seu πιχυτόβη; item

DE SCORBUTO.

scorbutica, q. s. *scorbutica* *ra-*
xia, vel *scorbutica* die *Munda*
faule.

15. Describitur, quod sit *As-*
trictis praternaturalis, populis se-
ptentrionalibus præcipue endemia,
totius corporis substantiæ, potis-
simum epati, mesenterio & conti-
guis partibus vim inferens, ab hu-
more ichoroso, crudo & maligno
genita, & proinde stomacacem,
scelocytoben, lassitudinem sponta-
neam, pectoris angustiam, oris gra-
veolentiam, maculas variegatas,
passim in corpore erumpentes, ali-
orumq; generum perniciosa sym-
ptomata inducens.

16. Scorbutus, cum sit accidens,
requirit omnino aliquod subjectum,
cui inhaeret. Quando vero de sub-
jecto Scorbuti agimus, non certas
corporis humani partes, quæ sym-
ptomatibus scorbuticis sunt expo-
sitæ, intelligimus; nulla enim ro-
tius humanæ naturæ pars est, quæ
Scorbuti semina, balsamo nostro
naturali adhærentia in se contine-
re, eorumque subjectum esse non
possit, etsi modo plures, modo
pauciores, pro causæ morbificæ,
vel mali ratione afficiantur.

17. Nos tamen expeditioris eno-
dationis gratiâ, Scorbuti *διπλή-*
σις duplex esse statuimus, nascen-

tis & nati. Nascentis subjectum
est ut plurimum lien, interdum he-
par, mesenterium & contigua par-
tes, quibus colluvies & fomes cor-
ruptorum humorum vel conta-
ctu, vel quantitate, crassitie, mo-
tum ejus seroso humore, quo di-
luitur, promovente (vel malignâ
& inimicâ qualitate, vel fumis a-
scendentibus perniciosis, corrup-
tionem aliquam subinde impi-
mere, earumq; consuetam opera-
tionem lædere & prohibere potest.

18. Licet igitur lien palmarium
Scorbuti nascentis subjectum co-
gnoscat, *ἀδυναμία* tamen ille
in epate aut aliis partibus non ar-
guit, præsertim, si evolvendo per-
currerimus observ: II. lib. 20. Fo-
resti, in Hollandiæ Præsidi magis
hepar, quam lienem fuisse affe-
ctum deprehendemus; & in Aca-
demia Witebergensi in cadavere
quodam scorbuto extincto, omne-
rum totum putridum & corruptum,
lienem vero incolumem ab Ana-
tomix administratoribus inven-
tum fuisse, Medicorum observa-
tiones loquuntur.

19. Nati subjectum adæquatum
est totum corpus humanum, ejus-
que venosum genus, tam portæ,
quàm cavæ. Unde si salus, & cor-
ruptioni obnoxius humor ad su-
perio-

B

perio-

DISSERTATIO

periora, gingivas scilicet tendat, mollem earum & teneram carnem in laxum tumorem atollit, tandemque nimia sua acrimonia eas ardit, hinc pro diversitate humoris morbifici ipsiusque partis diversa producit symptomata. Quæ vero humoris maligni portio ad inferiora per crurales venæ cavæ ramos à natura vel ad ambitum corporis per venas capillares, mediante sero, vel ad tendines & ligamenta musculorum deferretur, crurum gravitatem, lassitudinem, & ambulandi imbecillitatem promovet.

20. Causarum, quæ ad hanc Scorbuticæ luis generationem faciunt, aliæ sunt remotiores, aliæ propiores. Remotiores Medicis *περὶ τῆς ἀσθενείας* primitivæ; propiores, vel *πρὸ τῆς ἀσθενείας* antecedentes, vel *ἐν τῇ ἀσθενείᾳ* continentés designantur.

21. Externas Scorbuti causas ad res non naturales, sive quibus nemo bene degere conceditur, referimus; quæ, quantum vim & efficaciam in morbis proliciendis obtinent, apud Galenum in lib. de Sect. & Petrum Lauremberg. in Portic. Esculap. c. 6. p. 27. videm9.

22. Oculis nostris primum se præsentat aër ambiens, impurus, uliginosus, austrinus & udus, qui, ut Hippocrat. Sect. 3. aphor. 17.

perhibet, corpora dissolvit, humectat, difficilemque motum affert, stagnantium aquarum, & paludum salutarum, aut undecunque erumpentibus halitibus, & vaporibus viciosis inquinatus, qui spiritus inficit ac inquinat, calorem nativum obruit & suffocat, concoctionis & superfluorum secretionis *διπλοῦς* debilitat, ut *πίψας καὶ ἀποχρῆσεις* omnes fiant deteriores. Hinc non immerito divinus noster senex Hippocrat. lib. de aër. aq. & loc. in uliginosis locis excrefcere lienes, asseruit, cui sententiæ calculum subjecit etiam Olaus Magn. in Septentrional. histor. lib. 15. c. 51. dum Scorbutum frigidâ murorum exhalatione foveri, inter tabularia v. mitescere autumat. Et Ronseus, qui in Hollandia multo frequentius & periculosius Alcmariæ & Amstelrodami incolas affici, atque qui Goudæ aut Roterodami habitant, observavit: Ob humidum etiam & squallidum aërem multi in carceribus uliginosis detenti, consentiente pravâ victus ratione, non raro Scorbuto correpti sunt.

23. Idem efficiunt cibi ex succi, cocti difficiles, melancholici, frigidi & sicci, sale macerati & fumo indurati, lardum rancidum & crudum devoratum, panis furfurace-

us,

DE SCORBUTO.

us, & nauticus, pisces lacustres & maritimi, fumo ac muriâ stillantes, uti & varia farciminum genera, quotidie assumpta, quæ, præcedentibus variis alterationum vicissitudinibus, corpori nostro affimulari, & nobile vitæ nostræ balsamum reficere nequeunt. Sale quoque & aceto nimium condita eculia hic non conducunt; sal n. ob crassam suam & fixam, quâ stipatus est, naturam, si copiosius paulo cum cibis ingeratur, rare fieri, volatilis ac animalis reddi nequit, nec in primis viis latens, concoctione spirituatcere (cum omnis concoctio per ζύμωσιν, & μεταωρισμόν aut πνέματωνσιν debeat fieri) potest. Acetum verò, sicut cholerae mors est, ita melancholice vitæ, de quo, ut Hippocrat. nosser 3. Vict. rat. in acut. text. 38. πὸ μέλανα ζυμῶται, καὶ μεταωρίζεται, καὶ πιδραπλασιῶται. Αναγωγὸν δὲ μελάνων ὄξ. Insuper Emultralia, & lacticia (nisi emaciatis ratione atrophie, tot coctionibus ante elaborata, & naturæ nostræ familiarissima reddita præbeantur) multum Scorbuticis nocent, Galen. 3. de aliment. fac. c. 14. Illa n. in ventriculo non tantum acescunt, & coagulantur, sed & obstructions & hypochondria inflata

procreant, Hippocrat. sect. 5. aphor. 64. Quo spectant & frumenta corrupta, tempore pluviali collecta, locisque humidis asservata, item brassica, lentes, fabæ, & legumina alia semiputrida, & subterraneis scrobibus multis annis abstrusa, de quibus Galenus lib. de cib. bon. vel mal. succ. c. 1. & lib. 7. de alim. fac. c. 16. & 18. quod ipsum & Hippocrat. accuratè observavit lib. 6. Epid. sect. 4. t. II. dum Oeni incolas, continenter leguminibus vescentes, crurum impotentiam affictos fuisse, scribit.

24. Inter potentia, ad dispositionem scorbuticam producendam, apta, primum præto sunt aquæ verminosa, graves, ex fontibus abstrusis & conclusis haustæ, item minerales, salsa, nitrum, bitumen odore saporeque redolentes, quarum virtutes, in morbis hepaticis & splenicis; præsertim in Scorbuto, ictero nigro, hydropè & febribus procreandis graphiter depinxit Edo Neuhusius in Theat. ingen. human. lib. 2. c. 6. p. m. 112. 113. quibus nauta sæpenumerò in defectu dalcium uti coguntur, præcipue in aere calido, prout refert Rodericus à Fonseca, Hispanis, qui primi Indiam orientalem navigiis inviserunt, poru aquæ alicujus promontorii ita gingivas intumuisse,

B 2

ut

Handwritten notes in Latin and Greek:
 Γ. Π. π. 208. in hml.
 Ca. med. ...
 ...
 ...

DISSERTATIO

ut oris laquear vix eas contineret. Deinde vinum, in quo sal volatilis & spiritus figuntur, & aescere incipit. Cerevisia tandem fœculenta, ex aquis crassis crudis & impuris cocta, nec defœcata, & pauco vel planè lupulo nullo, qui aliàs cruditatem absumendi, detergendi, viscerum obstructions aperienti, urinam movendi, sanguinem mundandi, & crassa venarum renunq; excrementa educendi vim habet, condita, vel non sufficienter cocta.

25. His non immeritò agglutinantur τὰ *Ἰνδίουμαλα*, quæ in similis effectûs ἐγγύαται collineare videntur, ut (1) motus vehemens, & quies nimia; hæc corpus excrementis replet, calidum nativum obrundit, & corpus segne ac debile reddit, ut coctiones excrementorumq; secretiones & evacuationes non rectè perficiantur. Hinc qui in otio vitam conterunt, magis Scorbuto obnoxii sunt, quàm qui laboribus exercentur; Ille Spiritus dissipat, corpus absumit, humores intempestivè agitat & calefacit, unde imprimis, si corpus vitiosis humoribus repletum sit, febres, lipothymia, oculorum obscurationes, morbiq; alii excitantur, attestante Severino Eugaleno in observat. 6. 7. 8. II. (2) Somnus im-

moderatus, & vigiliarum excessus; Hic spiritus discutit, multas in corpore cruditates colligit, & calidum nativum absumit; ille crudos quoque succos in corpore auget, naturales evacuationes atque excrementa detinet, & calorem corporis heberat, atque ita frigidorum morborum & symptomatû causa existit, teste Galeno II. meth. med. c. 3. (3) Animi pathemata magnas quoq; in corpore alterationes efficiunt, imprimis ad humorem melancholicum generandum multum facit tristitia. Ita & hic eundem cumulare, & scorbuto materiam præbere potest; Et propterea ii potius tentantur Scorbuto, ut Severin. Eugalenus pag 3. in Tractat. de Scorbuto. tradit, quos cum crassiore victus ratione diuturnior mœstitia exercuit. (4) Febres diuturnæ, imprimis verò quartanæ, quæ facile humorem melancholicum, materiamq; scorbuto convenientissimam cumulant, ut Galenus lib. 3. de loc. affect. c. 7. & B. Senertus lib. 2. de Febr. c. XX. demonstrant. (5) Contagium, ubi corpus contagiosum, Scorbutoq; adfectum non ipsum morbum (accidens enim non migrat de subiecto suo) sed aliquid causæ morbificæ, de se diffundit, & alteri communicat, hocq; modo similem in eo af-

eo af-

D'E SCORBUTO.

eo affectum excitat. Non uno autem modo per contagium vitium hoc scorbuticum disseminatur. Aliquando ab utroque parente, eo malo infecto in sobolem per semen & sanguinem maternum, generationis principia impura derivatur; aliquid à matre aut nutrice cum lacte instillatur; aliquid per contactum immediatum vel mediatum v. g. in poculis scilicet ægrotantium usu in bibendo præcipue inquinatis, in columbinis osculis, Belgis usitatissimis. Aliquando tandem per aërem, ex spirationibus & foetidis halitibus scorbuticorum infectum, in spiratione attractum, communicari potest. Atque hoc modo sanguis in corpore, etsi bonus sit, à contagio tamen scorbutico corrumpitur & inquinatur.

26. Antecedens causa est humor melancholicus, crudus & ichorosus seu serosus, imprimis in hypochondriis & vicinis locis, vitio hepatis, lienis & mesenterii, eoque nativo, vel adscititio, confluxu nimio multiplicatus.

27. Causa continens est humor non aqueus, non glutinosus, ut Hieronymus Reusnerus Exerc. 4. de scorbut. censuit, sed crassus & ichore multo dilutus, instar lixivii, non solitarius & simplex, ut in

quartanis & aliis melancholicis & hypochondriacis morbis, jam peculiarem, specificam, & scorbuto propriam corruptionem ac naturam indutus, occultam qualitatem, & τὸ θῆλον Hippocraticum obrinens, in vitali cordis facultati nervosoque generi tota substantia adversus; hinc quasi ἐκ κέρσεως ἀμαλθείας stupendorum & admirandorum symptomatum varietates proveniunt; Et tantum de Causis.

28. Sunt autem Scorbuti variae differentiae, quæ petuntur (1) vel à subjectis, ita ut alius dicatur universalis, qui totam corporis compagem occupat; alius particularis, qui vel superiores partes gingivas nimirum & dentium structuram; vel intermedias, ut mesenterium, cavitatemque illam à mesenterii, vetriculi & omenti reliquorumque viscerum connexu tam affabre efformatam; vel inferiores, crurum præsertim & pedum fabricam occultam suam qualitate in festat. (2) vel à causis, ut alius sit hæreditarius, alius acquisitus; alius ab interna causa; alius à contagio excitatus, alius Endemius, alius Sporadicus, alius epidemicus, quemadmodum exitus annorum 1556. & 1562. satis abundè demonstravit, in quibus

DISSERTATIO

ob frequentes flatus austri & favonii, constitutionemq; anni humidam & aëris anormaliam Scorbutus apud Brabantos & Boruffos Epidemicâ levitæ grassatus fuit, teste Dodomæo observat. med. c. 33. & Forestus lib. 20. observat. 12. p. 404. (3) vel à *ratione ætatis vel sexus*, ita ut alius juvenes, alius senes, alius viros, alius mulieres invadat. (4) *vel à modo invasionis*, ita ut alius nominetur incipiens, alius augmentû sumâs, vel ingravescens; vel (5) à concomitantibus, ut alius existat solus, alius pluribus morbis & symptomatibus associatus.

29. Signa scorbuti, sunt vel Diagnostica, quæ præsentem corporis constitutionem demonstrant; vel prognostica, quæ futuram prænunciant; illa vel sunt Scorbuti incipientis, vel incrementum summentis, seu ingravescentis.

Signa Scorbuti incipientis

30. Incipientis Scorbuti insignia maxime dantur signa, quibus præsentibus, ad esse morbum hunc, vel & abesse deprehendi queat; ut spontanea lassitudo (morborum prænuntia juxta Hippocrat. sect. 2. aphor. 5.) quâ motivæ functiones apertissime interturbatur, ut ex insperato sæpè vires dejiciuntur, & quidem cum multi humores serosiet vitiosi in venis mesaraicis & vicinis visceribus cumulati, cum

sanguine per venas capillares in ambitum corporis disperguntur, musculosq; ipsos permeant: tensiva & ulcerosa abdominis & crurû gravitas, ob humorû abundantiam, ex internis fontibus ad venarum rivulos & musculos confluentem, maxime in femoribus & tibiis ob serosi humoris ebullientis *ut Hippocrati, ævo, & Cælia*, nisi ob acidus spiritus ventriculus plus appetat: pectoris angustia ob pravorum ac malignorum vaporum copiam, hypochondriis & diaphragmati, primario respirationis organo per venas & arterias communicatam: difficilis respiratio, vaga non stata, absq; tussi & stertore, & similibus, quæ thoracis morbos plerumque sequuntur, & inter labores admodum molesta, potissimum ex pravis & malignis humoribus pulmonis bronchiis impactis, ortum ducens: color rubicundus & vivificus in pallidum lividumq; transmutatur, ob melancholici succi generationem, vel nutritionis depravationem; interdum in rubedinem, ob *Phlogiston* vaporum ex humoribus acrioribus & subtilioribus in hypochondriis circa hepar contentis, elevatorum: corporis decrementum, ob lienem accrescentem; Admodum crudite

DE SCORBUTO.

eruditè Hippocrat. ὡς ἰσχυρὰν
 ἰατρικῶν, τὸ σῶμα φθίνει, juxta
 Medicorum pedibus contritum
 veti verbum: Quibus lien tumes-
 cit, corpus tabescit: Somnus est
 plerumq; interruptus, ob vaporum
 nigrorum ad egregiam Palladis ar-
 cem evaporationem: urina est cras-
 sa & alba, humorumq; cruditatem
 prælagit: Quæ omnia etsi cum ali-
 is quoque morbis læpè numero
 συμπτωματικῶς conspirent, arti-
 ficiosâ certè conjectura dignosci
 possunt, ne Medicum, cum cavisse
 maxime videtur, sæpè decipiant &
 deludant.

Signa
 Scorbuti
 in
 gravibus
 sentis

1. Augmentum sumentis vel
 ingravescentis symptomata sunt
 graviora, nec iis egerminantibus in
 latebris hæere potest amplius
 scorbutus; adest sæpè rarsa anhe-
 litus difficultas; ut erecti sedere
 cogantur, sæpius lipothymia ten-
 tantur, adest pruriginosa gingiva-
 rum rubedo, quæ deinceps in tu-
 morem attolluntur, & laxæ ac flac-
 cidæ redduntur, adeo ut spontè,
 vel ad levem suctionem & attri-
 tum sanguinem serosum per non-
 nullos venæ jugularis exterioris ra-
 mulos eò delatum, & acrimoniâ
 suâ venularum ostiola reserantem,
 de se demittant: quâ dentium va-
 cillatio, viriditas, inigrities, & sor-
 des putri laginosæ eis adherentes

prognascuntur & nutriuntur: livi-
 da, fusca & flava non in cruribus
 solum aut brachiis, sed lumbis et-
 iam, aliisque partibus conspiciuntur
 ecchymata. Στομακική v. & σκε-
 λότης propria & præcipua si-
 gna sunt, quibus velut scorbutus à
 reliquis παθήμασι distinguitur:
 hæc autem licet indubia sint mor-
 bi hujus χαρῶματα, non tamen
 huic malo sunt κοινὰ, & ἀναχω-
 ρίσεως præsentia; σκελότης π.
 abesse potest, ubi humor ichorosis
 ad laxam gingivarum se confert
 consistentiam; σωμακική v. pe-
 regrinatur, si crassi & pravi humo-
 res ad crura subsident, & ad ambu-
 landum lassitudinem & imbecilli-
 tatem femoribus & cruribus indu-
 cunt. Nec signa omnia hæc con-
 junctim sensus nostros incurrunt,
 sed pro ratione regionis, indole
 temperamenti, ægri ætate & mate-
 riæ mutatione, jam plura jam pau-
 ciora apparent: ubi crassior est ma-
 teria, cruribus: ubi serosior, gin-
 givis vim malignam infert: ubi hu-
 more melancholico bilis est admi-
 xta, cutis efflorescentia, aut flava
 aut viridis exoritur: ubi melan-
 cholia sola atro calore liver, & can-
 crosis sæpius ulceribus ad consoli-
 dationem non facîle deducendis,
 infestatur. Quibus annectuntur
 & alia

DISSERTATIO

& alia plurima, penè innumera; præsertim urina est rubicunda, turbida, crassa, & fœculenta, vini rubri recentis speciem referens: pulsus existit debilis & inæqualis, ac sæpè vermicularis, imminente lipothymiâ, major & fortior: alvus fit vel nimis astricta, vel nimis laxa: Febres inordinatæ & non raro contagiosæ se insinuant: frequens narium hæmorrhagia accedit, vel ob falsos & serosos humores, acrimoniâ suâ venarum tunicas erodentes, & exulcerantes, vel ob debilitatem viscerum in sequestratione excrementorû, à massa sanguinea, ut Lazarus Riverius Tom. 2. prax. Med. sect. 3. c. 7. statuit: genarum fit contractio & tanquam rigor, ob humorem in oris cardinem, in quo sub auditûs organo inferior gena movetur, illapsum: nec occultantur continua salivatio, copiosi sudores, nausea, & inanis sæpè movendi conatus, tabes subcutanea, perpetuâ atrophia, cordis palpitationes, licurarum subitæ apparitiones, & disparitiones, dolores capitis, ventriculi, lumborum, & hypochondriorum, qui navicularibus exasperantur, secundum Forestum observat. lib. 26. Quæ, etsi in uno hoc vel illo modo Medicorum filius conspexerit, in altero se quoq; observaturum, minimè sibi consvadear.

32. His prælibatis, nunc ad Prognostica imus, quibus vel maximè Medici fama conservatur, & ab internecionis crimine vindicatur. Scorbutus, cum ratione sui morbus chronicus sit, celeri motu & periculo hominem è medio non tollit, aut in vitæ periculum inopinanter præcipitat, partim ob corruptam viscerum laborantium *Alte Jevu*, sensim introductam, partim ob humoris melancholici contumaciam & immobilitatem, nisi camerina Scorbutica longo tempore in corpore coacervata, summâq; venenositate munita, spiritus animales & vitales subito & à *ἄρως* adoriatur, & animi deliquis, gravissimisq; paralyticis & convulsivis motibus hominem ita discutiet, ut repente vitam cum morte commutare cogatur.

33. Ubi verò alius jam radificavit, interdum ægrum in tabem, atrophiam, dysenteriam, hydrophem, aut cachexiam conjicit, ob pravam qualitatem, à scorbutica illa impuritate visceribus, nutritio ni dicaris impactam, quam sanguificatio læsa, & serosorum humorum non exiguâ collectio excipiunt.

34. Septentrionalibus plagis, & Balthicis lictoribus adhærens Scorbutus, longè diutius corpora semel infecta

DE SCORBUTO.

infesta obsidet, & malum ex malo, tanquam fœtus ex matre indies serpit, familiasq; ita pessundat, ut sæpius sanguine se attingentium nemo reperiatur, qui spermata mali hujus non foveat; propterea curatu difficilior quoq; , prout hæreditarius videtur, æq; acquisitius; nisi enim pharmacæ & diætæ accuratissimæ studio stirpitus è vellatur, semper repullulat, malignioremq; indolem induit.

35. Scorbuticæ huic κακοηθεία fœminæ (ob calorem nativum maxime obtusum, vitæq; testudineam, succi hujus copiam coacervantem) magis subjectæ sunt, atq; viri: hi n. graviter affecti ultra septennium truculentiâ Scorbuti perferre nequeunt: illæ v. cum vitiosæ coluviei portionem non exiguam per fluxus menstruos expurgent, hujus ἐφόδος & insolutus facilius & longius, usque ad annum decimum sextum sæpè vigesimum sustineat. Senes quoq; ob caloris nativi defectum (secundum Hippocrat. sect. 1. aphor. 10.) cruditatibusq; proventum periculosius iuvenibus laborant.

36. Vere & autumno magis affligit, & gravius infestat Scorbutus. Ver quidem per se illum non producit, sed vitiosi humores, tempore hyberno cumulati calore verno

funduntur, & agitantur. Autumno v. ob aeris inæqualitatem sanguis imminuitur, & melancholia redundat, corpora densantur, meatusq; clauduntur, unde morbi melancholici & hypochondriaci exoriuntur; nec non ob depravatam mortalium in victu consuetudinem, dum promiscuè, quicquid oculis obvenit, in ventrem ingerunt, sæpius apparet, quamvis aliis anni temporibus non profusus dormiat.

37. Maculæ crurum, quo magis lividæ, eo pejores, quia sunt prænuntiæ atrii maligni humoris: has si ulcera consequuntur, Telephia & chironia, nisi tempestivè curentur, evadunt: si v. maculæ in vivis subito efflorescunt, & deinde disparent, mortis præsentiam declarant; si in mortuis, humorum pestilitatem arguunt.

38. Periculum quoq; præfigit gangrænosa gingivæ corruptio, teste Salom: Alb. præsertim, si paulatim lividis maculis conspersa & tincta conspiciatur; quod σημείον inter maxime mortifera ob caloris innati extinctionem refertur.

39. Pueris rariùs σκληρότης, frequentius σπυραιάκη contingit.

40. Tumores in compluribus corporis partibus subito erumpentes, & deinde evanescentes, cru-

C

rum

DISSERTATIO

rum enervationem demonstrant: quin & tumor, Oedematis speciem exhibens difficulter dispelli potest.

41. In magno liene sanguis ex dextra nare fluens malum.

42. Quibus tormina ventris, & circa umbilicum continue & pertinaces adsunt torsiones, raro evadunt.

43. Lienosis dysenteria superveniens, bonum. Hippocrat. aphor. 48. sect. 6. nisi sit diuturna; tum n. valet aphorismus divini nostri Hippocrat. ejusdem sect. ὁσσοι ἀλλή. νόσδες ὑπὸ δυσεντερίην ἀλίσκονται τῆσιν Ἰππικνομένης μακρῆς τῆς δυσεντερίης ὑδρωψὶ Ἰππικνομένη, ἢ λευκωμένη, καὶ δόλοδονται. Quicumq; lienosi difficultate intestinorum capiuntur, his, superveniente longa difficultate intestinorum, aqua intercurrentem, aut levitas intestinorum advenit, & moriuntur.

44. Scorbutus, cum res sit, toto genere præternaturam, omnimodam sui ablationem & eradicationem indicat. Sunt autem indicationes tres, vitalis, quæ robori facultatis studet; bonus n. medicus duo principaliter agenda sibi proponat, ut nimirum illa, quæ præternaturam sunt, morbum, causam, & symptomata depellat, & vires conservet; plus siquidem valet, ut eleganter ait Joh. Heurnius, ad

mortem unum signum proprium malum, quam ad salutem decem comunia bona. Præservatoria, quæ causas antecedentes expugnat, easq; corpore excludit, ut imminens humorum corruptio præcaveatur. Unde præservatio, teste Foresto lib. 24. observat. 18. præclarior existit ipsâ curatione; multo enim præstat morbum prorsus non admittere, quam admissum expellere: que, admodum gubernatori navis longè præstabilius est, ante tempestatem exortam portum ingredi, quam fluctuatam, periclitatumq; à mari evadere. Cratoria, ut morbus legitimis remediis ex humani corporis palatio eliminetur.

45. Assequitur præfixos, per indicationes, scopos Medicus tribus illis, in Medicorum fano famosissimis instrumentis: Diæta, Pharmacia, Chirurgiâ. Cum igitur magis laudetur Medicus si crudelissimos hostes, morbos prudentiâ suâ & virtute medicaminum debellat, hominesq; jam cum morte luctantes, generose eripit, ex Orci faucibus; quam si præcepta salubria obtrudit, & ut canit Poëta:

Cum satur est pleno laudat jejunia ventre?

Et cum nulla premit sitis, est sitientibus asper?

diætâ aliquantisper posthabita, chirurgiam

DE SCORBUTO.

urgiam & pharmaciam ipsam primum aggredi, animus est.

46. Si igitur *αληθάραι* aut scorum in venis vitiosorum redundantia signa aderunt, & virium robur non refragetur, sitque præsto florens ætas, haud inutile censemus, apertâ venâ, phlebotomo sanguinis aliquid subtrahere; ita n. natura, molesto noxiorum humorum pondere, quo veluti sarcinâ premebatur, deonerata, sibi que velut restituta & refocillata, fiet alacrior, expeditiorque ad reliquum morbum edomandum: alioquin vero vix unquam sanguinis missio proderit, quæ exquisitè docta lib. 5 de Sympt. causis Galeni est sententia. Venam autem in utroque brachio taloqu; incidere oportet, plagâ non nihil latiori, ut sanguis peccas facilius effluere possit. Si vero sanguis melancholicus ad inferiores corporis partes defluerit, ut non sine causa monet Ronseus in Tractat. de Scorbuto, vena poplitis aut malleoli aperiatur, ut materia ibi fixa quoque evacuetur. Cavendum quoque omnibus modis, ne sanguis peccans, si vires debiles sint, unâ vice mittatur, sed per *Πηκασιν* & per vices, ita n. sanguis vitiosus, varia corporis loca penetrans commodiq; evacuari potest;

nec sanguinis missionem largiorem & uberiolem Scorbuto agnoscit. Loco venæ sectionis possunt quoque adhiberi hæmorrhoides primum, quarum usum & efficaciam in morbis melancholicis & hypochondriacis, simulque nephriticis Hippocrates sect. 6. aphor. II. & Hollerius Com. in hunc aphor. item Sennertus lib. 2. de Febr. miris extollunt laudibus. Cucurbitulæ deinde, imprimis cum sacificatione, suâ quoque laude in avertendis & evacuandis humoribus, non carent, utpote quæ venæ sectionis operationem adjuvant, & sicubi eâ uti non liceat, vices ipsius egregiè explent. Hirudines denique in hæmorrhoidum mora, si spes esse dicitur, non postponantur, præsertim ob commodum naturæ suæ, quod in succo melancholico quærunt, alimentum atque oblectamentum, attestantè hoc egregiè D. Joh. Heunio in Tractat. de hirudinum usu & efficacia in Medicina.

47. Si vero humorum multitudine, vel crassitie, aut lentore gravetur natura, medicamenta purgantia nequaquam ante corporis ac humorum præparationes sunt instituenda; in his n., juxta sect. I. aphor. 22. si quid semicoctum duntaxat crudumve inest, id medica-

DISSERTATIO

mentis concoquendi vi præditis
apparandum, imprimis ad humo-
rem melancholicum, terreum &
fœculentum respiciendo, qualia
sunt, quæ colligandi, attenuandi,
incidendi, aperiendi, abster-
gendi facultatem sortita sunt, ut
ita, solutâ obstructione, quod cras-
sius apparet, facilius in alvum cor-
poris lentinam excidat, quod verò
tenuius & serosius ad vias urinæ de-
rivetur. Medicamenta verò non
quælibet aperiencia, vel humorem
melancholicum alterantia sunt ad-
hibenda, sed ea quoque admiscen-
da; quæ immunditiei Scorbuticæ
indolem spectant.

48. Simplicia selectissima &
usitatissima sunt: Rad. quinque
aperientes dictæ, apii scilicet, fœ-
niculi, asparagi, petroselinii, & rû-
sci, graminis, scorzoneræ, cichorii,
polypodii, rhapontici, scillæ; cor-
tices tamarisci, capparum; Fol.
chamædryos, chamæpithyos, cu-
scutæ, agrimonix, fumarix, hyslo-
pi, lupuli, ceterachi, scolopendrii,
betonicæ, origani, pulegii, coch-
leariæ, beccabungæ, nasturtii aq.,
Flores genistæ, cichorii; Sem. anisi
fœniculi, agni casti, urticæ; è fru-
ctib. amygdal. amar. juniperi, cap-
pares, nuclei persic. malor. arme-
niacor. ammoniacum, succus li-
monum.

49. Ex his parantur varia me-
dicamenta composita, ut pulveres,
Conservæ, Syrupi, potiones, Jû-
lebi, Emulsiones, Electuaria, Aquæ
destillatæ, extracta, Essentiæ & si-
milia. Possunt autem, quæ jam ad-
duximus, medicamenta in varias
formulas hunc in modum aptari
v. g.

R. Aq. Scolopendr.
fumar.

chamædr. ana unc. iij

Syr. de Scolopendr.

fumar.

byzant. ana unc. j.

Spir. Vitrioli scrup. ß.

Miris modus commendat sequens di-
gestivum Salom. Albert. in Tra-
ctat. de Scorbut.

R. Passul. min. succo acetos. imbut.
unc. i. ß.

Rad. polypod. quern. Drach. ß.

asari.

bistori.

glycyrrh.

oxylapath. ana Drach. ij

Cort. Rad. Cappari Drach. iij

tamarisci.

Sem. Anisi

fœniculi ana Drach. i. ß.

agnicasti Drach. j.

urticæ scrup. iij.

Herb. Cuscut.

acetos.

Capill. Ventr.

Lichen.

DE SCORBUTO.

Lichen. petrei.

Ceterach.

Linguae cervin. ana M. ℥.

Epithymi ana p. ij.

Flor. borrag.

bugloss.

Violar. ana p. j.

Cinamom. Drach. iij.

Coq. in aqua pura ad lb. j. in colatur.
clarificat. dissolve Sacchar. q. s. cog. ad
Syrupi consistentiam, cujus unc. i. ℥. de-
sur quotidie cum aq. Scolopendr. ca-
pill. venr. lupuli ana unc. j.

50. His præmissis, vel alterna-
tim adhibitis, Cathartica feliciter
adjuvantur, ne cab immoderata,
effrenataq; humorum exagitatio
ne ullus subingruet timor. Opti-
mum v. erit in hoc morbo Scor-
buto paulatim concoquere, ac di-
gerere, paulatimq; evacuare, sicq;
quod dici solet, curationem per
ἰνέγων instituere, donec no-
xius humor prorsus eradicatus sit,
vel & proba exquiratq; victus ra-
tione ac naturâ superatus. Ex ma-
ligniorum autem ordine damna-
mus validiora, præsertim cruda, ut
Scammonium, helleborum, tur-
pet hum, elaterium, & id gen9 alia,
quæ vires supra modum labefa-
ctant, convellunt, atq; demoliun-
tur, nec ventriculo, communi to-
tius corporis famulo damnum le-
ve parant; iis propterea benignio-

ra præferemus: Manna, seu mel
aëreum, Syr. Rosar. solut. Violar.
solut. de polypodio, Epithymo,
cichorio compos. cum Rhab. flor.
persicor. cremor. seu crystall. Tar-
tari, Rad. jalappæ in pollinem re-
ducta, hujusve resina, Extract. Dia-
gryd., pillulæ de ammoniaco quer-
cet. aloë rosata, aloëphanginæ, la-
ctis item serum, maximeq; capri-
num, in quo macerata fuerint fu-
maria, borrago, buglossa, acetosa,
& id genus alia, quorum ope ma-
teria in ventriculo, intestinis &
mesaraicis venis, vel saltem in ea-
rum extremitatibus contenta,
educi potest.

51. Hinc toto morbi *ἀναβάσεως*
tempore, Catharticis levioribus,
in formis potionum, pulverum,
pilularum exhibitis, tractandus est
æger, quorum descriptiones apud
præcticos præcipuæ extant.

R. Passular.

Polypod. ana unc. ℥.

Fujubar.

Sebest. ana N. vj.

Coq. in aq.

Colatur. R. unc. viij
in iis infunde.

R. Herb. fumar.

cöchlear.

beccabung.

Capill. venr.

ceterach.

C 3

agrimon.

DISSERTATIO

agrimon. ana M. ij
 Scabiosa
 Scolopendr. ana M. β.
 Flor. Cordial. ana p. i.
 Rad. glycyrrh. ras. Drach. vj.
 R. Fol. Senæ el. unc. j.
 Epithym.
 polypod. quern.
 Rhab. Monach. ana Drach. β.
 Sem. Anisi.
 fœniculi ana scrup. ij.
 F. pulvis subtiliss.
 R. Fol. Senæ el. unc. β.
 Epithym. Drach. ij.
 Turbith. el.
 hellebor. nigr. præpar. ana
 scrup. β.
 Zingib.
 Caryophyll. ana scrup. j.
 In colatura dissolvatur Mannæ unc. β.
 F. Haustus.
 R. Fol. Senæ unc. j.
 Rhabarb. el.
 Cort. Myrobal. Indor præpar. ana
 Drach. iiij.
 Uvar. passar. exemptis arillis
 Drach. IX.
 Hordei mundi p. j.
 Squinanthi. scrup. j.
 Coq. ad quartaria quinq; in colatur.
 dissolve Syr. de Cichorio cum Rhab. &
 rosac. solut. ana unc. ij.
 F. Apozema pro 3. dof.
 Fonsæca pilulas sequentes, quas
 diartarum appellat, præ reliquis
 commendat.

R. Sen. pulver.
 Sal Tartari ana Drach. j.
 Cinamom. pulver. scrup. β.
 Cum Syrupe limonum fiat massa, cujus
 capiat pilulas iiij. pond. Drach. β. per
 horam ante cœnam, ut bis aut ter de-
 jiciat.

§ 2. De usu Cathartîcorum
 quædam observanda haud parvi
 forsan in praxi momenti. Circa hu-
 morum præparationem & evacua-
 tionem notamus, semper tutissimum
 esse, à mitioribus Medicamentis inci-
 pere, & paulatim ad fortiora pro-
 gredi. Etsi morbus curationi non
 cedat, & cum laudabilibus urinis in-
 crementum sumat, signum est, medi-
 camenta debiliora esse, quàm morbi
 & causæ magnitudo requirit, & pro-
 pterea ad fortiora progrediendum.
 Sennertus in Med. pract. lib. 3. part.
 5. sect. 2. p. c. 6. p. 608.

§ 3. Purgato satis corpore, ea
 medicamenta eligenda sunt; quæ
 prohibitam ipsam *νευμάρωσι*
 corrigunt, & ob salis volatilis re-
 dundantiam humorem crassum ac
 fœculentum volatilem reddunt,
 ut per vias convenientes facilius
 scorbutica humorum colluvies,
 obstructione liberata, & ab inutili-
 bus separata, evacuari possit, quæ-
 que malignam illam qualitatem &
 peculiarem hujus humoris corrup-
 tionem in pristinum statum de-
 ducere valent.

DE SCORBUTO.

§4. Simplicita sunt, cochlearia, nasturt. ejusq; species, imprimis aquaticum, beccabung. Raphan. rust. Chelidon. min. Sedum min. nemularia, sinapi, raphanus, trifol. aq., arum, fumarica, absinth. Card. benedict; Cuscuta, ceterach, scolopendr.; chamædris, agrimonia, polypod. qv. buglossum, borrag., Cort. tamarisci, Capparium; flor. & sem. genift., Sambuci, sem. agnicalli, acetosa, acetosella, succus citri, limon. aurantiior. Item Spirit. Salis, Vitrioli, Sulphuris.

§5. Ex his parantur varia medicamenta composita: Aq; antiscorbutica Quercetani, Dorncreihii, Döringii, Sennerti, Stockmanni, Syrup. Scelytyrbicus Foresti, Uratislavienfium, Augustanorum, Electuar. antiscorbuticum Arnicaei: Danicum ex fructibus chamærubii Norvagici, qui & muriâ & aceto conditi, patriâ linguâ *Mulstebeer* / palato stomachoque non ingrati: Juniperinum per se; Theriaca Germanorum Beguini, essentia chamædryos, fumar. Conserv. cochlear., nasturr., aq., absinth. fumar., ut & salia & spiritus pyrotechnia elicita, aq. destillatæ cochleariæ & anagallidis. Loco potioris usurpatur quoque sequens formula hunc in modum à Salom. Albert. aptata v. g.

R. Herb. Beccabung.
nasturt. aq.
cochlear. ana M. j.
fumar. M. β.

Tundantur invicem vel in liquore raphani stillaticio & vini quadrante, vel in vini albi sex tariis duobus macerentur. Suspende in nodulo concepta

Galange Drach. ij
Spicæ nardi Drach. β.
Cinamom. Drach. i. β.

Discoquantur omnia in vase probe obturato, sub finem adde:

Croci austriaci scrup. ij.

Hauriatur quotidie manè & vesperi, quantum satis videbitur.
vel

R. Decocti hordei lb. j.
vin. alb. unc. iiij.
Raphan. agrest. minutim concisi
unc. ij.

Fol. cochlear. M. iiij. contus. & express.
Sine coctione in succum transferatur, de quo manè & vesperi præmissis universalibus cyathus assumatur.

§6. Ad colluviem Scorbuticam expugnandam, & malignitati ejus resistendum nonnunquam Electuariis & pulveribus opus est.
R. Conserv. fumar.

cochlear.
absinth.
borrag.

Rad.

DISSERTATIO

Rad. Condit. Pimpinell.

Cichorii ana unc. ſſ.

Spec. Diarrhod. abbat.

diaplyris ana Drach. ſſ.

Cum Syr. Acetos. citri F. Elect.

R. Cinnamom. opt.

nuc. Moschat.

Sem. Nasturt. ana Drach. ij.

Croci scrup. ij.

F. pulvis. Dosis Drach. j cum aq. Cochlear. vel fumar. dulcorat. Syr. fumar. vel Cochlear.

57. Corpore probè evacuato, reliquæ circa primas vias & lienem hærentes, per urinam momentia tollendæ sunt; qualia sunt fumaria, alparag. Capill. venr. betonica quæ magnam efficaciam, morbum hunc edomandi obtinent. Hinc quoq; Hippocrät. de intern. affect. lienosis diuretica dare præcipit, & Galen. lib. 7. de simplic. Medic. fac. cappares lienem per urinas purgare scribit.

58. Humores tandem vitiosi, in ambitu corporis hærentes, cum sensibilibiter, cum insensibilibiter per sudores expelli possunt. Insensibilibiter quidem per ἀδρῶν Ἀερωποῦν seu Ἀερωποῦν, in vapores nimirum resoluti discutiuntur. Ad eos sensibilibiter discutiendos balneum & laconicum institui potest. In aqua balneo destinata coquantur folia & radices malvæ, bran-

cæ ursinæ, beccabungæ, nasturt. aq. artemisia, flor. melilot. absinth. betonic. Sem. lini, bacc. lauri granajuniperi, vel hæc quoque sudorifera seu ἰσχωρῶν secundum Salom. Alb. & aliorum placitum adhiberi possunt.

R. Rad. Gentianæ scrup. j.

Asari Drach. ſſ.

Cinamom. scrup. j.

piperis

Zingib. ana scrup. ſſ.

Croci gr. iij.

Cujus pars una detur in balneum sedemittenti, altera è balneo exeunti cum aq. beccabung. nasturt. aq. & fumar. ana unc. j.

R. ♂ Diaphoret. scrup. j.

Cord. cerv. ust. scrup. j.

Bezoar. Mineral. gr. viij.

in aq. cochlear.

59. Quia vero à corruptis & malignis hisce humoribus, eorumque vaporibus, præcipua viscera, lian, hepar, ventriculus, pulmo, cor, caput & cerebrum maxime non raro labefactantur & convelluntur, necessarium videtur, ut contra hos insultus, humorum truculentia sedata, iisque vitiosis corpore exclusis, roborentur, & vigori pristino restituantur.

60. Hepar & lienem medicamenta corroborantia dantur multa, quæ simul pluribus scopis satisfaciunt.

DE SCORBUTO.

faciunt. Ex horum numero sunt, ut è multis pauca v. g. adducamus: intrà, Conserv. cochlear., absinth., charædryos, Rad. condit. Helenii, myrobal. Spec. Diarrhod. abbat. diapliris, Rosat. Novell. Nicolaj. Troch. de rosis de absynth. de cappare, de Berberis, Rotulæ hepaticæ Liddelij, Spir. Vitrioli, Sallis, lac sulphuris; extrà, ol. de Mastich. absinth. Cappar. Nardin., ung. stomach. seu Hepaticum Valeriolæ, Spleneticum Renodæi, Emplastr. de Melilot., nec inutiliter sequens Electuarium, adhiberi potest.

R. *Conserv. Cochlear.*
chamædr.
scordii.
cichorii ana unc. j

Rad. condit. helenii.
Spec. diarrhod. abbat.
diapliris ana Drach β.
F. lectuarium.

61. Ventrículum, humorum malignitate graviter afflictum reficiunt & validissime roborant; intrà, Spec. aromatic. Rosat. diaxylo aloës, Elect. de Gemis Mes Diatrion Santalon, Confect. Diaphras. su. Mes. Elixir. proprietat. paracell., extrà Cerot. stomach. Galen. Santalin., Ung. Martian. magn. ol. de absinth. nardin, Emplastr. de

crust. panis, bacc. lauri, Santalin. &c; quæ varias possunt constitutere formulas v. g.

R. *Spec. aromat. rosat. Drach. ij*
Diaxyaloës Drach. j.
Sacchar. in aq. Menthe q. s. &
Cinnamom. unc. β. dissolut. unc. iij
F. Rotulæ.

R. *Cerot. stomach.*
Sandal. ana unc. j.
Ung. Martian. magn. unc. β.
Ol. absinth.
Nardin. ana unc. j.
de mastich. q. s.
F. Linimentum.

62. Inter pharmaca, quæ egregie dote specificâ pulmones confortant, numerantur & pauca sequentia; intrà, Spec. Diatrag. calid. Diareos Salom. Diathamar. Mes. Diamargar, utrumq; Tinctura Croci, Essent. flor. papaver. errat. anodynum Minerale, seu glacies paradisi, Tinctur. Violacea; Extrà, Ol. violar. amygdal., Chamomæl. Melilot., anethin.; item hoc Lohoch quilibet per singulos dies usurpare potest:

R. *Spec. Diatrag. Calid. Drach. ij.*
Diareos Salom.
Diathamar. ana Drach. j.
Troch. Becchii alb. Drach. ij
Cum Syrup. de Cochlear. & fumar.
F. Lohoch.

D

63. Ad

DISSERTATIO

63. Ad cor, spiritus, & calorem nativum vivificandum, & maxime exhilarandum, non exiguam laudem merentur Aromat. Caryophyllat. Mes., Trochis. Ramich. Mes. Gallix Moschatae. Confect. Alcherm., spec. Diamb. Diamosch. dulc., Latific. Galeni, C. C. Coral. prepar., Ambra grisea, rasur. eboris, lapis Bezoard. Sal. absinth. tamarisci, Spirit. Rosar., Essent. Citri. Tabellæ in sequentem modum componi poterunt:

R. pulv. Diamb.

Diamosch. dulc.

latific. Galen. ana scrup. ꝑ.

Confect. Alcherm. Drach. iij.

Sacchar. ag. Rosar. & borrag. soluti unc. iij.

Fiat tabella deaurata pond. Drach. ij. ejus capiat unam singulis diebus horis duabus ante pastum.

vel

R. Confect. Alcherm. Drach. ij.

ambr. gris. scrup. ꝑ.

Sacchar. ag. Naphæ & rosar. dissoluti unc. iij.

F. Tabella.

64. Lapidis Bezoardici usus valde commendatur adversus omnes morbos malignos melancholicos, utpote, qui vires cordis mirum in modum reficiat.

ejusq; grana v. vel vj. cum aq. Rosar. exhiberi debent.

65. Caput deniq; & cerebrum, ob pravos humores, in venis Mesaraicis vicinisq; locis stabulantes, iisque corruptis, vapores acerrimos ad caput & cerebrum demittentes, postulant, ut confortentur & roborentur, Materiam autem roborandi suppeditant intra, conf. capill. ventr., Rad. Enul. Capan., sal. tamarisci, Magisterium Tartari extra; fior. stoechad., anthos beton. rosæ rubr. sem. Coriandr. lign. Rhodi, Caryophyll. nuc. Moschat. benioin., & similia, quæ varias possunt componere formulas v. g.

R. Conserv. Capill. ventr. ana unc. ꝑ.

Rad. Enul. Capan. unc. ꝑ.

Sal Tamarisci.

R. Flor. stoechad.

anthos

rosar. rubr. anap. ꝑ.

beton. sicc. scrup. ij.

Sem. Coriandr.

Lign. Rhod.

Thuris.

maslicis

nucis moschat.

Magister. Tartari.

Pulv. aperient. specif. ana Drach. ꝑ.

Cum

DE SCORBUTO.

Cum Syr. Capill. Venr. F. Opiara, de qua capiat Drach. ij. singulis diebus mane duabus horis ante pastum. Evolvatur Lazarus Riverius in centur. I. observat. XI. p. m. 10. 11.

R. Ireos florentin. ana scrup. j.
benjoini
maicis
caryophyll. ana scrup. j.

Fiat omnium pulvis, qui excipiatur rasurâ Scarlati, vel Cotone moschato, & cum panno serico rubro fiat cucufa, inter puncta pileo asluenda, vel in formam calancticâ perpetuo gestanda.

66. Cum igitur pectoris angustia, difficultas spirandi, gingivarum laxitas, faucium exulcerationes, earumq; putredines, dentium vacillatio, viriditas, nigrities, macula variegata in cruribus & motus *ἀδυναμία* frequentissima sint hujus morbi symptomata, ad eorum curationem quoque digredimur.

67. Pectoris angustiam, spirandique difficultatem tollentia *Φάρμακα* esse possunt Nasturt. aq. Beccabung. & fumarie succi, per multos exhibitum, quibus aliquot salis Tartari, & spiritus vitrioli guttulæ sunt admixtæ, in quibus etiam Senæ tantillum passum infusum.

Interdum verò succi prædicti cum decoctis rad. Enul. campan. Cortic. tamarisci, fol. agrimon., abfinth., pimpinell. possunt permisceri. Item Tinctura Martis per singulos dies utatur, quæ ad obstruções referandas, viscera roboranda, eorumq; calidam intemperiem corrigendam vires habet eximias. Interdum etiam pilulæ ex chalybe paratæ exhibeantur; nec aqua ex infusione chalybis parata in potu ordinario cum vino tenui & *ὀλιγοπόρω* inutiliter propinetur. Quas medendi formulas egregiâ experientiâ comprobavit Lazarus Riverius Centur. 3. observat. 85. p. mihi 260.

68. Gingivarum laxitati, fauciumque exulcerationi, & earum putredini ea adimovenda sunt, quæ adstringendi & exsiccandi prædita sunt, ut aquilegia, rosæ rubr., mentha crispa, salvia, satureia, aristolochia rotunda, rad. bistort, ireos, alum. ust., sal ust. præpar., balauft. gallæ immaturæ, calic. gland. & similia, quæ varias possunt producere formulas, v. g.

R. Gallar. immaturar.
Calic. gland.
balauftior. ana unc. j.
Ros. rubr. p. j.
aluminis Crudi Drach. iij.

DISSERTATIO

Coq. in aq. ferrata partibus duabus,
 & una vini rubri austeri, hoc decocto
 sæpe gingivæ abluantur.

F. *Αἰχελύσµα* seu Collutio oris.

R. Sang. dracon. Drach. iij.

Lign. aloës

Rosar. rubr.

C. C. ust. ad albed.

Nuc. Cupress. ana Drach. ʒ.

Myrrh.

Cineris tabaci ana scrup. ʒ.

alum. Drach. ʒ.

Fiat omnium pulvis, qui excipia-
 tur melle, additis Spirit. Sulphuris
 aut Vitrioli guttis aliquot;

vel

R. Fol. nasturt. aq.

menthe

satureiæ

Ros. rubr. immatur ana M. ʒ.

Sem. Aquileg. Drach. ij.

balauft. Drach. ʒ.

Coq. in aq. ferrata, Colatur. R. unc. iij,
 adde alum. scrup. ij, Mel. Rosar. colat.
 unc. ʒ.

F. *Αἰχελύσµα* seu collutio oris.

Fiat Opiata, quæ extendatur supra
 linteola, instar lamellarum, gingi-
 vis applicanda horâ somni.

Nec exiguam meretur laudem
 Match. Martini Ung. ex aquilegia
 confectum.

R. Fol. aquilegiæ

menthe crispæ

Salviæ min. ana Drach. ʒ.

Myrrh. scrup. iij

alum. ust. Drach. ii ʒ.

Mellis virginiei unc. iij.

Cogantur ad strigmaritiam com-
 paginem.

69. Dentes quoque nigrum, li-
 vidum aut flavum colorem ple-
 rumq; contrahunt, à vaporibus ter-
 tris, sursum exhalantibus, vel ab
 humoribus vitiosis, illorum super-
 ficiei adherentibus; istam autem
 nigredinem auferendi, dentesque
 dealbandi, & omni sorditie libe-
 rãdi, varia prædicantur *Φάρµακα*,
 quorum descriptiones potissi-
 mum sunt:

R. Alum. usti unc. ʒ.

Sal. usti. præpar. Drach. ij

pulv. gallar.

C. C. ust. præpar. ana. Drach. ʒ.

Macis scrup. ij.

Fol. salviæ stc. Drach. ʒ.

F. *Οδόντιµµα* seu Denti frictiũ.

R. Rad. bistort.

aluminis

coralli. alb. ana unc. ʒ.

F. pulvis tenuissimus.

70. Crurum maculæ, si non spon-
 tẽ, ut alias solent, evanescant, ad
 eas tollendas, ex pharmacis resol-
 venti-

DE SCORBUTO.

ventibus, discurrentibus, & emolli-
 licentibus, ut baccis juniperi, nastur-
 tio, cochlearia, chamæmelo, me-
 liloto albo, sambuco, thymo, ro-
 remarino, pulegio, foliis lauri, Rad.
 dauci fomenta & balnea præpara-
 ri possunt. Salom. Alb. in tractatu
 de Scorbuto hoc fomentum præ-
 scribit.

R. Nasturt. utriusq.

Cochlear. ana Mij.
 chamæmel.

Herb. Melilot. alb. ana M. ß.

Thymi

satureiæ

pulegiæ ana M. i ß.

Rorismarini M. ß.

Rad. dauci. Drach. ij.

Fol. lauri

bacc. juniperi contus.

Coq. ad consumptionem tertiæ
 partis, & vapore decocti calidi
 crura foveantur, vel linteamina
 aut spongia decocto calido madi-
 da cruribus imponantur.

71. Si genua & alia membra ri-
 gore nimio, & motus à dyapnoia
 afficiuntur, non neglectis medica-
 mentis internis emollientia & di-
 scurentia non incommode adhi-
 bentur.

72. Simplicia sunt, herb. parie-
 tar. Cochlear, beccabung. Nasturt.
 aq. absinth. althea, mercurialis,
 aneth., hypericum, cost. opt. &

ver.; Rad. alth. helen., sem. lini,
 fœnigræci.

73. Composita officinalia sunt
 Ol. absinth., Nardin., Costin. Ma-
 stichin., hyperic., Sam. Succin.,
 chamæmel., lumbric. terrestr.,
 Ung. Martiat. magn. Citrin. Nicol.
 Dialtheæ. Possunt autem quæ
 jam recensuimus, pharmaca, opti-
 mè in fomenta & unguenta hunc
 in modum aptari, v. g.

Fomentum.

R. Rad. Altheæ unc. iij.

Herb. parietar.

cochlear.

beccabung.

nasturt. aq.

absinth.

Flor. Chamæmel.

melilot. ana M. ij.

Sem. lini

Fœnigræci ana Drach. ij

Coq. in aq. cujus vapor. calidus crure
 excipiatur.

Ung.

R. Rad. helen. contus. Drach. ij

lumbric. terrestr. unc. ß.

Coq. in vin. Malvat. deinde adde

Ol. lilior. alb.

costin. ana unc. j.

hyperici unc. ß.

Terebinth. drach. ij.

Ung. Debdellio Drach. ij.

Medull. crur. Vitul.

tervi ana Drach. ij

DISSERTATIO

Cere q. s.

F. Unguentum.

74. Super vacaneum hîc videtur, singula Scorbuti symptomata, eorumq; curationem exactè percurrere, quilibet Salom. Albertum, Matth. Martinum, Wierum, Severinum Eugalenum, Ronseum, Sennertum & alios consulere potest, qui universam Scorbuticam naturam, ejusq; curationem graphice delineârunt, posteritatiq; conscrârunt.

75. Diæta in sex rerum non naturalium usu consistit; quas inter familiam ducit aër, qui primò sit purus, moderatè calidus, patens, aut liber, non stagnantium aquarum, & paludum, aut undecunque erumpentibus halitibus & vaporibus vitiosis inquinatus, siq; talis naturâ non detur, arte & suffumigis ligni aloës, baccar. lauri, juniperi, Rorismarini, thuris, mastichis, styracis, succini, laudani, benzoi &c. procuretur. Joh. Langius lib. 2. epist. 14. dicit, aërem debere redolere columbarium, quia ex columbarum fimo multæ sulphureæ & nitrosæ proveniunt exhalationes, quibus intro attractis, mechanici nostri spiritus ad expulsionem mali hujus animosiores redduntur.

67. Cavendus deinde modis

omnibus cibus Scorbuticam eacochymiam suapte naturâ accersere natus, & humorem melancholicum, crassum & tartareum præbens, quæ vis maligna in humani corporis oeconomiam corrivari induciq; queat: valde v. vice versa confert cibus *ἄχουρον* & *ἄνησον*, incidens, detergens, leviter astringens, optimam *πνευματώσιον* efficiens, ut panis triticeus, optimè fermentatus, cum aniso, carvo, fœniculo & pauco sale conditus, nec vetus admodum, nec recens nimium. Commendatur præ reliquis carnibus columbina, utpote quam præsentaneam antidotum esse relaxationi omnium membrorum Zoâr Soldano scripsit; deinde vitulina, bubula junior, agnina, gallinacea, ut & avium montanarum (non palustrium) pisciumq; saxatilium, hyssopo, rore marino, thymo, saturciâ, croco, cinamomo, macere, Zingibere moderatè condita, vel cum succo malorum aurantiorum, vel limonum, assari, vel succo citri ad appetentiam extimulandam irrigata. His apponatur cremor ptisanæ, saccharo dulcoratus, qui, nisi habeat aliquid lentoris & visciditatis, bonum alimentum præbet, facile transit, & meatus abstergit.

Aceto

DE SCORBUTO.

Aceto nimum condita edulia ad Anticyras relegendur; acetum n. coctione & πνεύματωσιν prohibet; humores figit, melancholiam auget, ut differt: 23. vidimus. Nec cibis dulcioribus locus concedatur, cum glutinosum quoddam & obstructions parienti vim habeant. Et propterea optime de Splenicis antiquum illud dicitur: Τοῖς ἀπληκτοῖς τὰ μὲν δριμύα, καὶ τὰ πικρὰ τοφέλημα, τὰ δὲ γλυκὴ βλαβερά.

77. Potulenta quod attinet; cerevisia bene cocta, defœcata, absinthio, linguâ cervinâ, salviâ, betonicâ, roremarino atq; aliis herbis condita, primatum sibi apud nostros facile vendicat: quin nec vinum Rhenanum, nimirum verum, aut Gallicum purum, malis citriis insuccatum, ut & absinthiten, chamædriten, heleniten, præcautionis causâ adversatur, pro consuetudine & ex naturarum diversitate bibentis magis minusve diluta, ut quibus vires aluntur, recreantur; roburq; accipiunt; nec aquam fontanam, claram, chalybeatam decocto ceterach dilutam planè rejicimus; imprimis vero commendatur caprinum vel aliud lac, in quo nascuntur aq. cochlearia, beccabunga cocta sunt.

78. Motus in principio moderatus sit, in declinatione vero aliquanto vehementior; in somno insuper & vigilia mediocritas est observanda, ut ne quid desit, aut redundet, sed horum quicquid est, id expediat, quadret, & prout dici solet numeros omnes adimpleat.

79. Alvi excrementa quotidie bis vel semel certè deiciantur, urina similiter, quoties excerni desiderat, expellenda.

80. Magnus etiam consensus datur corporis cum animo, adeo ut vix unquam ægrotent, quorum in corpore sano mens sana est; quin & ægro semper vel animo vel corpore sint, qui alterutrâ sui parte laborant. Igitur ira, meror, odium, metus, graviores curæ, domesticus tortor, invidia, totumq; animi perturbationum genus maximum operè fugiendum est.

81. Animi perturbationibus adnexa est libido & venerea cupiditas, quæ quò rarior, eò utilior, estque ex pythagoræ placitis notabile hoc pronunciatum: coitutum demùm utendum esse, cum quis se ipso infirmior fieri volet: quæ profecto sententia incorruptâ voce benè judicantium laudem gloriamq; meretur. Ejus enim immoderatio caloris innati, spirituumq; vitalium penuriam, quovis sanguinis

DISSERTATIO

guinis fluore modis omnibus nocentiorum invhere consuevit.

82. Similiter balneum aquæ tepidæ convenientissimum est, per aliquot dies usurpatum. Ut illic in eo beccabung. cochlear. absinth. flor. chamæmel. melilot. coquantur. Frequenter iterandum est, si tempus anni fuerit opportunum; quandoquidem Galenus refert lib. 8. de luc. affect. c. 6. solis balneis aquarum dulcium se multos melancholicos curasse absque ullo medicamento.

83. Accedimus tandem ad præservationem & conservationem cuius scopus præcipuus est, ne quis in periculosum hunc malorum labyrinthum incidat, aut elapsus redeat. In securitatis itaque portu navigaturus temperantiæ primum

operam impendat, quæ sanitatis nutrix existit, aurumque potabile, lapidem philosophicum, quintam essentiam è margaritis sorbiti unculam, Elixir nobilissimum superat; antidoto deinde scorbutica, in apothecis undique præparata, singulis vel alterius diebus utatur. Nos Laconicæ brevitatis memores, ita Jasonis nostri effigiei coronidem imponimus, & ea, quæ reliqua charta non capit, quæque ab ortosis ingeniis post fornacem excogitari solent, cum parum in ipsa praxi afferant utilitatis, silentii pampinis studio involvimus; illique solum, à quo Medicina & ipsa sanitas dependet, sit laus, honor, gloria, & gratiarum actio in æternum.

PROBLEMATATA.

1. Q. An sanguis maternus sit vera causa variolarum & morbillorum? A. 2. Q. An febris ephemera, & synocha sine putredine, à serosa sanguinis parte ebulliente proveniant? A. 3. Q. An pilula purgantes ante Coenam sint sumende? N.	4. Q. An clysteres nutriant? N. 5. Q. An usus aquarum thermalium in melanchol. hypochondriaca conveniat? A. 6. Q. An Cordi vulnus inflictu necessario mortem afforat? A. 7. Q. An vinum febrilibus tanquam medicamentum alimentosum sit dandum? N. 8. Q. An

8. Q. An evacuatione sanguinis evacuentur spiritus & calidum innatum?

9. Q. An venterculus fermento suo specifico sit dotatus? A.

10. Q. An sub venenis medicina lateat? A.

11. Q. An corpus humanum sale tanquam balsamo conservetur? A.

12. Q. An sal in coctionibus maneat immutabile? A.

13. Q. An podagra quartana, calculus sint morbi curabiles? A.

14. Q. An semen habeant mulieres? A. cum Galeno lib. 2. de sem. c. 1. & 4.

15. Q. An semini muliebri, & si equalem cum masculino vim

non habeat, vis tamen activa aliqualis ei tribui possit? A.

16. Q. Quae sit gemellorum vel plurium liberorum causa? Non divisa in utero cellula; nulla enim ibi videntur; sed divisio seminis juxta Hippocrati lib. 1. de Diat.

17. Q. An spiritus pure scire possint? A. cum Aristotele l. 5. de Generat. animal. c. 45.

18. Q. An detur aer purus? N.

19. Q. An aqua elementaris detur actu pura? A.

20. Q. An mare habeat contagium? A.

21. An consideratio principiorum Chymicorum pertineat ad physicam? A.

Ἰ μὲν Θεὸς ὁλβία δῶκε,

Præstantis. & per eximio Dni Respondenti.

Add agnoscendum morbum qui sufficit, (ajunt)

Ille ad curandum sufficit ipse quoque.

Ad cognoscendum tua sufficientia magnis

Viribus ingenii se probat atque bonis.

Hinc de curando feliciter ominor! Ad sit.

Notitia & curæ maximus ipse Deus.

voveb.

Joh. Georg. Dorscheus, D.

E

Ad Dn.

Ad Dn. Respondentem

Scorbutum melius chartâ tractare, vel ore;
Quam sub morbosâ carne fovere, puto.
Attamen est artis morbum cognoscere, veras
Et causas tanti proposuisse mali.
Hoc facis. Ergo tuos laudo, TILINGE, labores.
Perge Machaonias quærere gnauus opes.
Sic, quod jam verbis tractas, feliciter herbis
Ut cures, potis est qui dare cuncta, dabit.

Scrib.

Henricus Rahne, J.D. & Prof.

Flos juvenum floreus TILINGI dum SCORBUTUM
Depingis, Morbi causa dolusq; patet.

*Perge: & quem cursum Musis & Apolline charus
Cœpisti egregiè continuare stude.*

*Sic Patria pergratus eris, pergratus amicis,
Et tandem votis sæpè cupita feres.*

Johannes Bacmeisterus, Med D.P.P.
& Poliater Rostochiensis.

Ars, quam commendat Deus & Proceres venerantur,
Quid refert? si plebs infima carpat eam;
Ars Phœbæa Deo præstans & clara peritis,
Vulgi imposturas vix tamen effugiet.
Hinc deterreri stultum, sed cœcutienti
Larvâ detractâ; lucem aperire decet:
Nam licet interdum accedat manibus sceleratis
Ad Medicinam fœx sordida plebeculæ;
Quales vanilogni pugiles, sagæ, canicidæ,
Judæi, Monachi, fortilegi, verulæ,
Mechanici pigri, bipedum *κατάρατα* plura.
Quis prudens inde hos annum eret Medicis?

Judicium

Judicium TILINGE aliud de nobilitate
Artis fers medicæ, dum duo crura tenens;
Ufu, Judicio firmas, simul & ratione,
Præfide præclaro, de Scelorybe thefes:
Fulcris hifce carens, procul est relegendus ab arte
Ne claudus, cæcus concidat in foveam.
Tum meliora fequens, Phœbi Charitumq; favorem
Acquiris culmen poftea honoris actis!

Honoris ac benevolentia causa fcrib.

Henricus Wendt, Med. D.

Abdita tabifici *Scorbuti* femina tollis,
Nec non *Symptomatum* fpicula dira fecas.
Perge pari ftudio plures exponere morbos,
Præmia propediem Diva Hygieia dabit.

gratulabundus adjiciebat

Justus Marpman, Osnabr. Weftfalus.

Quanta Tibi fuerit cura enucleare TILINGI
Scorbuti caufas, publica fcripta probant.
Qualia conciliant laudem documenta Laboris,
Ut Patriæ fias docta Medela tuæ.

Hifce Eximio ac Præftantiffimo Dno Tilingio, Amico, ac Fautori fuo dilecto gratulari voluit volante crenâ

Chriftoph. Hermann. vo. Rammshausen/
Quakenbrugâ Weftphalus.

Sic tandem Medicis ceflare filentia linguis
Efficis, & Coum fers anfam non tacuiſſe,
TILINGI, Cathedram dum fcandls dogmate monſtrans
Quid *Scelerybe* velit nec non *ſtomacace* puretur
Et quâ *Scorbutâ* potis eſt ratione mederi.
Perfæce quæ tua ſunt, TILINGI, ac exprime doctum
Ingenium, doctis in rebus docta loquendo,
Sic tibi *Scorbutus* non hic *Symptomata* traderet
Triſtia, ſed virtus meritâ te laude manebit.

Paucula hac in honorem Amici Reſpondentis adjiciebat

Achatius Hager / Hamb.

Nil reperita iterum solis versura bearet
Fragibus æstivi tempora læta solis
Nec crebrâ vomeris versurâ curvus arator
Excludâsset agri rustica pensa sui,
Haur secus in studiis: Tu quicquid, amice, laboris
Ante exhaustisti, nunc quoque falce metes.

ita scribens gratulab.

Christianus Saksman / Stadenfis.

Ascendis cæthedram multa cum laude, TILINGI,
Scorbuti Medicis nunc thema ferre Sepsis,
Perge diu felix, causas trutinando malorum,
Ut mala nulla feras; sed mala multa ademas.
Indiga namq; malis morborum obnoxia vita.
Inde salus homini, gloria multa Deo.

gratulabundus hæc apponebat Dn suo populari

Johannes Wilckens. SS. Theol. & Ph. St.

Vous sçavez bien, Monsieur, ce qu'on dit, la science
Ne vient pas en dormant; ains mal de l'ignorance
Ca done, mon vray amy, suyvnt le droit chemin
Vous verrez qu'en dormant ne vient pas MEDICIN.

ainsi pour gratuler son bien aimé

Jean Adolph Scholvin, B

Dum de scorbuto disquis, docte TILINGI,
Gratulor: & cœpram currere perge viam,
Captam perge viam; sic te redeunte, redibit
Felix ad patrios ipse Machaon agros.

ira censer

Henricus Mejohl. B. B.

Corrigenda.

§. 6. ut humorum omnium usq; ad effectrix ponantur in pa-
remibesi. §. 10. l. 4 pro habuit lege recensuit. §. 14. l. 3 leg. ferruginè,
l. 7 leg. ex. §. 23 pro Expone. §. 27. l. 13. in dele. §. 28. l. 27. Dodonao.
l. 28. Foresto §. 30. l. 22 pro avopelia avopelia. §. 31. l. 18. nigrities.
§. 35. l. 11. pro insolutus insultus leg. §. 46 l. 36 a cnafectionis. l. 37.
pro adhiberi leg. aperiri. l. 43. c. XX. §. 58. l. 16. idpalung. l. 29.
scrup. β.

•(o)•

DE SCORBUTO.

Aceto nimum condita edulia ad Anticyras relegendur; acetum n. coctione & πνευμάτωσιν prohibet; humores figit, melancholiam auget, ut differt: z. vidimus. Nec cibis dulcioribus locus concedatur, cum glutinosum quoddam & obstructiones pariendi vim habeant. Et propterea optime de Splenicis antiquum illud dicitur: Τοῖς ἀπληνκοῖς τὰ μὲν δριμύα, καὶ τὰ πικρὰ τοφέλημα, τὰ δὲ γλυκῖα βλαβερά.

77. Potulenta quod attinet; cerevisia bene cocta, defaecata, absinthio; lingua cervina; salvia, betonica, roremarino atq; aliis herbis condita, primatum sibi apud nostros facile vendicat: quin nec vinum Rhenanum, nimirum veterum, aut Gallicum purum, malis citriis insitcatum, ut & absinthiten, chamædriten, heleniten, præcautionis causâ adversatur, pro consuetudine & ex naturarum diversitate bibentis magis minusve diluta, ut quibus vires aluntur, recreantur; roburq; accipiunt; nec aquam fontanam, elaram, chalybeatam decocto ceterach dilutam planè rejicimus; imprimis verò commendatur caprinum vel aliud lac, in quo nascuntur aq. cochlearia, beccabunga cocta sunt.

78. Motu ratur sit, in d quanto vehem infuper & vi observanda; redundet, sed id expediat, c solet numero

79. Alvi bis vel semel na similiter, derat, expell

80. Mag datur corpo ut vix unqua in corpore quin & ægro corpore sine telaborant odium, met mesticus to animi pertu ximoperè f

81. Anim nexa est libtas, quæ q estque ex p bile hoc p demum ut se ipso infi profecto se ce bene jud riamq; me deratio cal vitalium p

ode-
to ali-
mno
tas est
it, aut
id est,
ut dici
oleat.
otidie
ur, uri-
i defi-

sensus
, adeo
orum
na est;
mo vel
sui par.
neror,
ata, do
otumq;
us ma-

ibus ad
cupidi-
tilior,
citis no-
itu tum
am quis
t: quæ
uptâ vo-
em glo-
nimmo-
rituumq;
ovis san-
guinis

